

PAPER DETAILS

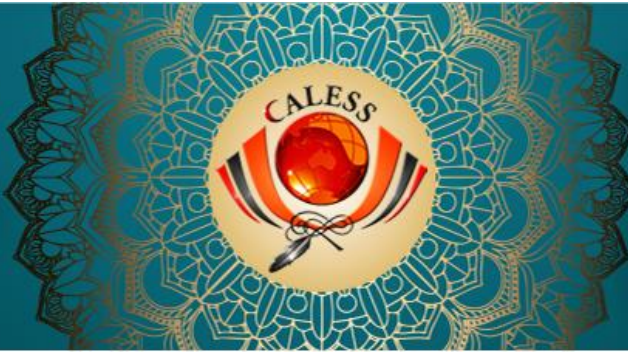
TITLE: A GENERAL EVALUATION ON THE LANGUAGE PROPERTIES OF THE GARIP POETRY

// GARIP SIIRININ DİL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME

AUTHORS: Fatih KUZU

PAGES: 174-186

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1752942>

GARİP ŞİİRİNİN DİL ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME¹Fatih KUZU²

Makale Bilgisi	Özet
Anahtar Kelimeler Türk Şiiri Garip Hareketi Garip Ön Sözü Garip Şiiri Orhan Veli Kanık Oktay Rıfat Horozcu Melih Cevdet Anday Gönderim Tarihi: 05.05.2021 Kabul Tarihi: 28.07.2021 Yayın Tarihi: 28.12.2021	Köklü bir gelenekten gelen Türk şiiri, zaman içerisinde değişimler göstererek varlığını devam ettirmiştir. Özellikle Cumhuriyet rejimi ile birlikte toplum yapısında gerçekleşen değişimler edebiyata yansımış, edebî eserlerde alışılmışın dışına çıkılmasında yol açıcı olmuştur. Bu dönemde ortaya çıkan anlayışlardan biri olan Garip Hareketi ise, Türk şiirini geleneğin kalıplarından sıyrıp yeni bir soluk getirmesi bakımından önemlidir. Makalenin amacı, Garip Hareketi'ne mensup şairlerin şiirlerinden örneklerle yapılan yeniliklerin tespit edilebilmesidir. Çalışmada Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat Horozcu'nun şiirleri incelenmiştir. Bu şiirler, yazıldığı tarihler göz önünde bulundurularak, Garip Hareketi öncesinde yazılmış şiirler ve daha sonra yazılmış şiirler ile benzerlik ve farklılık yönünden karşılaştırılmıştır. Ayrıca hareketin poetik metni göz önünde bulundurularak bahsi geçen şairlerin şiirlerinde dil ve anlatım özellikleri hususunda ortaya çıkan benzer ve farklı yönler tespit edilmiştir. Kendi döneminde garip karşılanan bu şiirler, edebiyat tarihinde modern Türk şiiri için yeni bir yol açmış ve bu yeniliklerin de başlangıcı olarak değerlendirilmiştir.

A GENERAL EVALUATION ON THE LANGUAGE PROPERTIES OF THE
GARİP POETRY

Article Info	Abstract
Keywords Turkish Poetry Garip Movement Garip Preface Garip Poetry Orhan Veli Kanık Oktay Rıfat Horozcu Melih Cevdet Anday Received: 05.05.2021 Accepted: 28.07.2021 Published: 28.12.2021	Turkish poetry, which comes from a deep-rooted tradition, has survived by showing changes over time. Especially with the Republican regime, the changes that took place in the structure of society were reflected in the literature and led to a departure from the usual in literary works. The Garip Movement, one of the understandings that emerged in this period, is important in terms of bringing a new breath to Turkish poetry by removing the molds of the tradition. The aim of the article is to identify the changes by using examples from the poems of the poets of the Garip Movement. In the study, poems of Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday and Oktay Rıfat Horozcu are analyzed. These poems were compared in terms of similarities and differences with the poems written before the Garip Movement and the poems written later, taking into account the dates they were written. In addition, similar and different aspects that emerged in terms of language and expression features in the poems of the mentioned poets were determined considering the poetic text of the movement. These poems, which were regarded as strange in their own period opened a new path for modern Turkish poetry in the history of literature, and this was considered the beginning of changes.

APA'ya göre alıntılama: Kuzu, F. (2021). Garip şiirinin dil özellikleri üzerine genel bir değerlendirme. *Uluslararası Dil, Eğitim ve Sosyal Bilimlerde Güncel Yaklaşımlar Dergisi (CALESS)*, 3(2), 174-186.

Cited as APA: Kuzu, F. (2021). A general evaluation on the language properties of the Garip poetry. *International Journal of Current Approaches in Language, Education and Social Sciences (CALESS)*, 3(2), 174-186.

¹ Bu çalışma 2. Uluslararası Kültür, Sanat ve Edebiyat Kongresi'nde 03.05.2021 tarihinde Ankara, Türkiye'de bildiri olarak sunulmuştur.

² Millî Eğitim Bakanlığı, Türkiye, fatihkuzu2@hotmail.com

Extended Abstract

Introduction

Turkish poetry, which comes from a deep-rooted tradition, has survived by showing changes over time. Especially with the Republican regime, the changes that took place in the structure of society were reflected in the literature and led to a departure from the usual in literary works. Garip Movement, one of the understandings that emerged in this period, is important in terms of bringing a new breath to Turkish poetry by removing the molds of the tradition. These poems, which were regarded as strange in their own period, also pioneered poems written by different poets later on. Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday and Oktay Rıfat Horozcu, who published their first poems in Varlık magazine in 1937, came together later and published a collaborative book called *Garip* in 1941. This collaborative book also gave the movement its name. The aim of the article is to identify the changes by using examples from the poems of the poets of the Garip Movement. In the study, poems of Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday and Oktay Rıfat Horozcu are analyzed.

Method

The poems written by Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday and Oktay Rıfat Horozcu were compared in terms of similarities and differences with the poems written before the Garip Movement and the poems written later, taking into account the dates they were written. In addition, similar and different aspects that emerged in terms of language and expression features in the poems of the mentioned poets were determined considering the poetic text of the movement.

Findings

The Preface of *Garip* and Reflection of Poetic Views on Poems

In the preface of *Garip*, poetry has been described as "an art of speech in the form of all its characteristics" (Kanık, 1999). Therefore, it is thought that the element that makes poem a poem is meaning. According to Garip poets, harmony did not arise thanks to meter and rhyme. When the meter and rhyme appeared, they were used to recall poems; but later this situation turned into a purpose of beauty and found its place in literary works. According to Garip poets, meter and rhyme distorted the syntax of poetic language. The deterioration of this structure has been evaluated as "beneficial for poetry as it expands the expression" (Kanık, 1999). Especially when the poems written in the first years of the movement are examined, it is observed that the meter and rhyme are almost never used. Therefore, this change in Garip poems took place consciously. In some poems, there are sound similarities that were created unconsciously. It is seen that a line is repeated as it is in Orhan Veli's poem called *Harbe Giden (Who Has Gone to War)*. In Melih Cevdet's poem *Troya Önünde Atlar*, the sentence "Anlatma Bana Atları!" is repeated throughout the poem (Anday, 1975). Although the purpose of word and sound repetitions, which are important in terms of emphasizing what is wanted to be told, is not to create musicality, it has created a harmony in poems.

In the preface of *Garip*, it is stated that the naturalness should come to the fore in poetry. However, in our traditional poetry, it is stated that the naturalness of the poetry cannot be reached because of the works that are far from reality and decorated with dreams. Therefore, a change is needed in poetry. The sought change should not be detached from the reality of daily life. For this reason, abstract expressions are not used much in the poems of Garip poets. Melih Cevdet Anday's poem *Yalınayak* can be shown as an example in terms of expressing that words are important, not the voices.

Garip poets, who are against *Mısracılık* and *Mısra-ı berceste*, have been sensitive in this regard in their poems. Orhan Veli's poems called *Kumrulu Şiir* and *İstanbul'u Dinliyorum* and Melih Cevdet's poem *Güvercinler* can be cited as an example in terms of meaning not ending in a single line but continuing in the next line. In the early periods of the movement, poems were also written, showing the

characteristics of folk poetry. One of the main reasons why folk poetry is favored is that it has something in common with Garip poetry in terms of being plain and understandable.

Denial of the Relationship between Painting and Music in Poetry

In poetry, it has been argued that the relationship between music and painting is a kind of trick, and that every art must take place within its own peculiarities. It is known that Orhan Veli and other Garip poets especially criticized Ahmet Haşim on this issue. In Haşim's poems, it is possible to see music and landscape depictions as a trick that spoils the naturalness of the poem. Orhan Veli has put forward his criticisms of Haşim's perception in many of his articles, including his article titled *Garip İçin*; In some of his poems, he continued to criticize Haşim's lines. The verse "Rakı şişesinde balık olsam" is the most well-known example of this situation against the expression "Göllerde bu dem bir kamış olsam" in Haşim's poem *Bir Günü'nün Sonunda Arzu*.

Results and Discussion

The Garip Movement, which started in 1937 and has an important place in the poetry of the Republic period, started a resistance against the understanding of poetry that continued for years. Beginning with Garip Movement, poems without meter and rhyme pioneered free poems to be written later. Poems written in the form of conversation or narration have made the poetic language familiar with the colloquial language. In addition, the use of idioms used in daily life in poems has been one of the features showing the break of poems from tradition. Inverted sentences were frequently used. Inverted sentences and the harmony of the words used have created a harmony in the poems. This movement, which was initially regarded as "strange" in the world of literature and especially reacted by names such as Rıfat Ilgaz and Attila İlhan, also contributed to the development of modern poetry by influencing those who came after it. It has opened a new way for modern Turkish poetry in the history of literature and it is considered as the beginning of these changes.

1. Giriş

Türk edebiyatının gelişimi içerisinde Tanzimat dönemi önemli bir yere sahiptir. Edebî türlere getirilen yenilikler ve yeni şekillerin kullanılmaya başlaması nedeniyle Tanzimat, Türk edebiyatı için bir dönüm noktasıdır (Mumcu Ay, 2009). Tanzimat ile birlikte değişen toplum yapısı neredeyse tüm alanları etkilemiştir. Siyasette yapılan değişiklikler, önemli yankılar uyandırmıştır. Özellikle Meşrutiyet'in ilânı bu değişikliklerin başında gelmektedir. Hayatın her alanı ile ilişki kurabilen edebiyat da toplumdaki değişikliklerden hem içerik hem de şekil bakımından etkilenmiştir. Divan edebiyatı döneminde Arap ve Fars edebiyatının etkisi görülmekte iken Tanzimat ile başlayan ve sonrasında Edebiyât-ı Cedîde ile devam eden bu süreçte batılılaşma hareketlerinin bir yansıması olarak Fransız edebiyatının da sanatçılarımızı etki altına aldığı tespit edilmektedir.

Kendilerinden önceki sanatçıların yeterince batılı olmadığını iddia ederek bir bildiri ile edebiyat dünyasına ismini yazdıran Fecr-i Âti sanatçıları ise, eleştirdikleri Edebiyât-ı Cedîde sanatçıları kadar tecrübelerinin olmamasının yanı sıra "şahsî ve muhterem" bir edebiyat anlayışının ortak bir düşünce çerçevesinde birleşmeyi zorlaştırması bakımından Edebiyât-ı Cedîde'nin önüne geçememiş; ancak bir tekrarı olabilmiştir. Cumhuriyet dönemini de içine alacak şekilde devam eden süreçte, bir

sonraki dönem kendinden önceki dönemi bir şekilde eleştirerek kendini kabul ettirmeye çalışmıştır (Mutlu Ay, 2009). Milli edebiyat sanatçıları da kendilerinden önceki sanatçıların yeterince yerli ve milli olmamalarını eleştirerek edebiyat tarihi içerisinde yerini almayı başarmıştır. Ziya Gökalp'in Türkçülük anlayışının da etkisi ile ortaya çıkan Milli edebiyat, dilde sadeleşmenin başarıya ulaştığı bir dönemdir. 1923'de Cumhuriyet'in kurulması ile birlikte siyasi ve toplumsal değişiklikler edebiyata da yansımıştır. Özellikle rejim değişikliğinin bir sonucu olarak eserlerdeki tematik değişiklikler dikkat çekici olmuştur. Dolayısıyla Cumhuriyet dönemi şiiri, çok farklı seslerin ortaya çıktığı ve edebiyata katkıda bulunduğu bir dönemdir. Klasik şiir anlayışını devam ettirenler, Ziya Gökalp çizgisinde devam edenler, toplumcular ve modern hayatın getirdikleriyle birlikte yeni çıkan bireysel hareketler olmak üzere pek çok anlayış bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Garip Hareketi, Cumhuriyet döneminde ortaya çıkmış önemli edebî topluluklardan biridir. İlk şiirlerini 1937 yılında Varlık dergisinde yayınlayan Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat Horozcu daha sonra bir araya gelerek 1941 yılında "Garip" adlı ortak bir kitap çıkartmıştır. Bu ortak kitap aynı zamanda topluluğa adını da vermiştir. Garip Hareketi ilerleyen dönemlerde edebiyat tarihlerinde I. Yeni Hareketi olarak da adlandırılmıştır. Garip'in ön sözü, hareketin poetik metni niteliğinde hazırlanmıştır. Orhan Veli tarafından hazırlanan bu ön söz, Türk şiirinde daha önce görülmemiş fikirleri içerisinde barındırmakta ve şiire farklı bir pencere açmaktadır. Garip şiirleri, Türk şiirinin alışılmış kalıplarını ortadan kaldırdığı için toplum tarafından garipsenmiştir. Bu nedenle kitabın kapağında "Bu kitap, sizi alışılmış şeylerden şüpheye davet edecektir" (Kanık, 1941) uyarısı yapılmıştır. Varlık dergisinde yayımlanan şiirleriyle dikkatleri çeken bu üç genç şair "ortak kitap öncesi dönemde, getirdikleri yeni tarzın uç örneklerini vermeye özen göstermişlerdir. Sanki, harekete ad olacak 'garip' nitelemesinin şiirlerine yakıştırılmasını ister gibidirler (Mutlu Ay, 2009). Varlık'tan sonra ortak hareket etmek amacıyla 1949'da Yaprak adlı dergiyi çıkarmaya başlamışlardır. Şairlerin ortak hareket etmelerindeki amaç, okuyuculara yapmaya çalıştıkları yenilikler konusunda birlik olduklarını gösterebilmektir. Garip Hareketi öncesinde de ortaya çıkmış farklı edebî anlayışlar, zaman zaman geçmişin üstüne yeni bir şeyler koyarak zaman zaman ise mevcut anlayışı reddederek ortaya çıkmıştır. Geleneği tamamen reddeden şiir anlayışlarından biri de Garip Hareketi olarak değerlendirilmektedir. Bu reddedişin ilk olup olmadığı hususunda çeşitli tartışmalar ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak ortaya çıkan bu farklı görüşler, Garip Hareketi'ne yeni bir tartışma alanının açılmasını sağlamıştır. Onların bu reddedişinde fütürist sanatçıların yıkıcılığının etkisi görülmektedir. Garip Hareketi, yıllarca kabul görmüş şiir geleneğini reddeden

şiiir anlayışı ile bu geleneğin yıkıcısı olmuştur. Orhan Veli, eskiyi niçin yıkmak gerektiğini şöyle açıklar: “Yapıyı temelinden değiştirmek lazımdır. Biz, senelerden beri zevkimize, seviyemize, irademize hükmetmiş; onları tayin etmiş, onlara şekil vermiş olan edebiyatların sıkıcı, bunaltıcı tesirinden kurtulabilmek için o edebiyatların bize öğretmiş olduğu her şeyi atmak mecburiyetindeyiz. O ruhu atmak, o seviyeyi kaybetmek, o zevki unutmak mecburiyetindeyiz. Sade güzel telakkimiz değil, bütün telakkilerimiz değişmeli. Yeni unsurlar, yeni malzemeler, yeni söyleyiş tarzları bulmalıyız” (Ova, 2016) Eskiye reddetme hususunda Garip Hareketi’ni inceleyen farklı değerlendirmeler bulunmaktadır. Bu değerlendirmelerden biri de Cemal Süreya’ya aittir. O, Garip Hareketi’nin eskiyi reddetmesi üzerine şu tespitte bulunmuştur: “Orhan Veli büyük atılımını yaparken şiirden değil, şiir olmayandan çıkıyordu. Amacı, sanki, yeni bir tür şiir yazmak değil, eski şiiri yıkmak, onu itibarsızlaştırmaktı... Bu bakımdan eski şiirde ne varsa Orhan Veli ve arkadaşlarının şiirinde o yoktu. ” (Süreya, 2002). Ancak onun bu tespitindeki “şiir olmayandan yola çıkma” ifadesinin yanlış olduğunu düşünen ve bu hususta eleştirenler de olmuştur.

2. Yöntem

Garip Hareketi’nin edebiyat geleneğimize yaptığı değişiklikleri ortaya çıkarmak amacı ile Orhan Veli Kanık, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rıfat Horozcu’nun yazmış olduğu şiirler incelenmiştir. Şiirlerin yazıldığı tarihler göz önünde bulundurularak Garip Hareketi öncesinde yazılmış şiirler ve daha sonra yazılmış şiirler benzerlik ve farklılık yönünden karşılaştırılmıştır. Ayrıca hareketin poetik metni göz önünde bulundurularak bahsi geçen şairlerin şiirlerinde dil ve anlatım özellikleri hususunda ortaya çıkan benzer ve farklı yönler tespit edilmiştir. Garip Hareketi öncesinde yazılmış şiirlerin estetik ve poetik tutumlarını reddeden şiirler tespit edilmiştir; yapılan değişiklikler şiirlerden örneklerle açıklanmıştır.

3. Bulgular

3.1. Garip Ön Sözü ve Poetik Görüşlerin Şiirlere Yansıması

Garip’in ön sözünde şiir, “bütün hususiyeti edasında olan bir söz sanatı” (Kanık, 1999) olarak tasvir edilmiştir. Dolayısıyla şiiri şiir yapan unsurun mânâ olduğu düşünülmüştür. Ataç, Orhan Veli’nin şiirlerinde anlamın tamamen önde tutulduğuna, başka herhangi bir unsurun öncelenmediğine dikkat çeker. Ona göre “Yahya Kemal’in, Nâzım Hikmet’in şiirlerini dinlerken dalsanız da olur, onlardaki ses, gürültü size gene de işler; Orhan Veli’nin şiirlerini dinlerken dalmaya gelmez, hiçbir şey anlayamazsınız, bir zevk alamazsınız.” Ataç, bu yaklaşımının temelini,

Orhan Veli'nin şiiri "tamamen fikirleştirmiş" olmasına dayandırır (Reyhanoğulları, 2018).

Onlara göre ahenk, vezin ve kafiye sayesinde ortaya çıkmış değildir. Orhan Veli, kafiye ve vezin kurallarının şiirin çerçevesini daralttığına inanmaktadır. Gerçeklik anlayışı olgularla sınırlı olan modern "küçük adam"ı anlatmak isteyen Orhan Veli, vezin ve kafiye de içine alan estetik bir biçimi önemsememiştir (Narlı, 2009). Şairlerin hayal dünyalarını belli kalıplarla sınırlandırmalarının şiiri doğallıktan uzaklaştırdığını ve bir süre sonra tekrara düşmelerine neden olacağını belirtmiştir. Vezin ve kafiye ortaya çıktığında şiirleri hatırlayabilmek adına kullanılmıştır; fakat daha sonra bu durum bir güzellik amacına dönüşmüş ve edebî eserlerde de yerini bulmuştur. Garip şairlerine göre, vezin ve kafiye şiir dilindeki söz dizimini bozmuştur. Ancak bu yapının bozulması "ifadeyi genişletmesi itibarıyla, şiir için faydalı" (Kanık, 1999) olarak değerlendirilmiştir. Söz dizimindeki bu bozulmaları "acayiplik" olarak adlandıran Garipçiler, bilinenin aksine vezin ve kafiye değil, şiir dilinin özünde bu yapının olduğu kabulüne karşı çıkmışlardır. Onlar da hareketin başlangıcından önceki şiirlerinde vezin ve kafiye kullanmışlardır. Fakat hareketin başlangıcından itibaren uzun bir dönem poetikalarına sadık kaldıkları görülmektedir. Özellikle hareketin başladığı ilk yıllarda yazılan şiirler incelendiğinde vezin ve kafiye neredeyse hiç kullanılmadığı tespit edilmektedir. Dolayısıyla şiirlerindeki bu değişim, bilinçli bir şekilde gerçekleşmiştir. Orhan Veli'nin "Garip İçin" başlıklı yazısında "Bir oluş, bir kendimize geliş devrindeyiz. Dilimizin, günden güne bile, ne kadar değiştiğini farketmiyorsanız benim bu yazıma, bir de neşrettiğim Garip'e bakın. Göreceksiniz ki çok büyük fark var." (Kanık, 1999) sözleri de bu düşünceleri desteklemektedir. Kimi şiirlerde ise, bilinçli olmadan meydana getirilmiş ses benzerlikleri görülmektedir. Kullanılan kelimelerin ses uyumları ya da eklerin bir sonraki dizede de tekrar etmiş olmasından kaynaklanan ses benzerlikleri bulunmaktadır. Bu durum kendileri ile çeliştiğini göstermemektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi onlar vezin ve kafiye kullanılmamasına değil, bunların şiirin özünde olduğu düşüncesine karşı çıkmışlardır. Hareketin ilerleyen dönemlerinde bilinçli bir şekilde kafiye ve vezin kullanıldığı da tespit edilmiştir. Özellikle Oktay Rıfat ve Melih Cevdet'in şiirlerinde vezin ve kafiye düzenli bir şekilde uygulanması söz konusudur. Orhan Veli'nin de bu yönde bir evrilişi olsa da kullandığı vezin ve kafiyelerinde Melih Cevdet ve Oktay Rıfat'ta olduğu kadar düzenli bir yapı görülmemektedir. Bazı şiirlerde kelime ve cümle tekrarları da yapılmıştır.

"HARBE GİDEN

Harbe giden sarı saçlı çocuk!

Gene böyle güzel dön;

Dudaklarında deniz kokusu,

Kirpiklerinde tuz;

Haber giden sarı saçlı çocuk!" (Kanık, 1999)

Orhan Veli'nin Harbe Giden adlı şiirinde bir dizenin olduğu gibi tekrar ettiği görülmektedir. Orhan Veli'nin bir başka şiiri olan Birdenbire'de "birdenbire" kelimesinin sürekli tekrar ettiği görülmektedir. Melih Cevdet'in Troya Önünde Atlar şiirinde ise, "Anlatma bana atları!" (Anday, 1975) cümlesi şiir boyunca tekrar etmektedir. Anlatılmak istenene vurgu yapılması bakımından önemli olan kelime ve ses tekrarlarının amacı müzikalite oluşturmak olmasa da şiirlerde bir ahenk oluşturmuştur.

Garip ön sözünde şiirde doğallığın ön plana çıkması gerektiği belirtilmiştir. Orhan Veli Kanık, "Halk Sanatkârının Kültürü" başlıklı makalesinde, gerçekliği toplumcu bir anlayışla değerlendirmiş ve sanat eserinin, toplumun yaşayışından motifler, izler taşıması gerektiği düşüncesini ileri sürmüştür (Sazyek, 1996). Ancak geleneksel şiirimizde yıllarca gerçeklerden uzak ve hayallerle süslü eserler verildiği için şiirin doğallığına erişilemediği ifade edilmiştir. Lafız ve mânâ sanatlarına da karşı çıkılmıştır. Söz sanatlarının da şiiri doğallıktan uzaklaştırdığı ve yapay hâle getirdiğini düşünülmektedir. Çünkü yıllarca bu sanatlar kullanılmış, söylenecek sözler söylenmiş ve birçoğu kalıplaşmış olan cümleler tekrar etmeye başlamıştır. Bu geleneği sürdürmek edebiyatın gelişimine bir fayda sağlamayacaktır. Dolayısıyla şiirde bir yeniliğe ihtiyaç duyulmaktadır. Onlara göre aranan yenilik, günlük hayatın gerçekliğinden kopuk olmamalıdır. Bu nedenle Garip şairlerinin şiirlerinde soyut ifadelerle fazla yer verilmemiştir. Melih Cevdet Anday'ın Yalınayak adlı şiiri, sesin değil sözün önemli olduğunu dile getirmesi bakımından örnek gösterilebilir. Mehmet Kaplan ise, söz sanatlarına gerek duyulmamasını "Onlar bizzat varlığı güzel bulmuş ve onu teşbih, istiare, mecaz gibi edebî sanatlarla süslemeye ve değiştirmeye lüzum görmemişlerdir" (Kaplan, 1998) diyerek açıklamıştır. Lafız ve mânâ sanatlarının aynı şeyleri tekrar etmekten başka bir şey olmadığı, edebiyatın gelişiminde fayda sağlamadığı düşüncesi ise, Garip Hareketi'nin yazılı olmayan bir başka özelliğini ortaya çıkarmaktadır. Bu düşünceye göre, yazılacak eserlerin edebiyatın gelişiminde faydalı olması gerektiği fikri vardır. Dolayısıyla şairlerin yapmış olduğu bu değişim yalnızca geleneği reddetmek değil, edebiyatımızın gelişmesine katkı sağlamak amacını da içinde barındırmaktadır.

Garip ön sözünde, edebiyat tarihimizde şiirlerin ve edebî eserlerin burjuvazinin malı olmaktan öteye gidemediği ifade edilmiştir. Zengin ve soylu insanlara hitap eden edebiyatın sayılı bir zümreye yönelik olduğu ve toplumun tüm kesimlerini kapsamadığı gerçeği yıllarca göz ardı edilmiştir. İkinci plana atılmış bu insanların yaşama hakkı kadar estetik hakları da korunmalıdır. Dolayısıyla şiir, onların zevklerine de uygun olmalıdır. Bunu yapabilmek için o döneme kadar gelmiş edebiyat anlayışını her anlamda bir kenara bırakarak hem şekil hem de tema bakımından alışkanlıklardan kurtulmak gerekmektedir. Bu bağlamda Orhan Veli'nin Kitâbe-i Seng-i Mezar I adlı şiiri, sıradan insanların şiire konu olduğunu gösteren örneklerden bir tanesi olmuştur.

Garip Hareketi'nin ortaya çıkardığı şiir anlayışını daha yakından incelemek adına Orhan Veli, Melih Cevdet ve Oktay Rıfat'ın şiirleri incelendiğinde kısa dizelerden oluşan şiirler dikkat çekmektedir.

“TECELLİ

Nedir bu benim çilem

Hesap bilmem

Muhasebede memurum

En sevdiğim yemek imam bayıldı

Dokunur

Bir kız tanırım çilli

Ben onu severim

O beni sevmez” (Horozcu, 2017)

Oktay Rıfat'ın Tecelli adlı şiiri incelendiğinde en fazla dört kelimeden oluşan dizeler olduğu görülmektedir. Oktay Rıfat'ın Uçaklar, Eski Zaman, Farelerle İnsanlar şiirleri; Orhan Veli'nin Karmakarışık, Tren Sesi ve daha pek çok şiiri birkaç kelimeden oluşan dizelerle kurulmuştur. Bu örneklerden sonra hareketin kendini kabul ettirmesi sonrasında yazılmış şiirlere bakıldığında dizelerde kullanılan kelime sayısındaki artış dikkat çekmektedir. Bu yönelimi, başlangıçta savunulan kısa şiirden bir kopuş biçiminde değerlendirmemek gerekir. Garipçiler, sonraki evrelerde dizinin nicelik durumunu önemsememiş, oldukça farklı dize sayısına sahip ürünler vermişlerdir. Bunlar, üç ile yüz yirmi dize arasındaki geniş bir açılım içinde yer alan örneklerdir (Sazyek, 1996). Orhan Veli'nin 1951'de yazmış olduğu Efsane adlı şiirinde ortalama altı kelimelik dizeler görülmektedir. Ayrıca dize sayısında da tasarruflu olan Garip şairleri, bazı şiirlerini dize sayısı bakımından uzun tutmuştur. Yol Türküleri adlı şiir, Orhan Veli'nin en uzun şiiri olarak bilinmekle beraber Odamda adlı şiirinin de diğer şiirlerine nazaran daha uzun olduğu görülmektedir.

Melih Cevdet Anday'ın Tekenin Ölümü, Troya Önünde Atlar adlı şiirleri de uzunluk bakımından aradaki değişimi gösterecek niteliktedir. Kullanılan kelime sayısı az olan şiirlerde daha yoğun imgeler tercih edildiği tespit edilmiştir. Örneğin, Orhan Veli'nin Anlatamıyorum adlı şiiri en fazla dört kelimedenden oluşmaktadır. Bu şiirin kelime sayısı bakımından az; fakat imgesel bağlamda derinliği olan şiirlerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Bilinenin aksine romantik bir şiir olmaktan ziyade Garip Şiiri'nin özelliklerine göndermelerle doludur.

“Ağlasam sesimi duyar mısınız,
Mısrararımda;
Dokunabilir misiniz,
Gözyaşlarıma, ellerinizle?” (Kanık, 1999)

Şiirin bu ilk dördlüğü kelime sayısı bakımından sınırlıdır. “sesimi duyar mısınız?” ve “dokunabilir misiniz?” dizelerinde istifam sanatına başvurulmuştur. Şiirin duygu yüklü olması gerekmediğini düşünen şair, insanî duyguların kelimelerle yeterince ifade edilemeyeceğini kastetmektedir ve bunu da istifam sanatını kullanarak zengin bir ifade ile okuyucuya sunmuş; az kelime ile çok şey anlatmıştır. Burada anlatılmak istenen bir şiiri okuyarak, yazan kişinin benliğini anlamanın mümkün olmadığıdır.

“Bilmezdim şarkıların bu kadar güzel,
Kelimelerinse kifayetsiz olduğunu
Bu derde düşmeden önce.” (Kanık, 1999)

Aynı şiirin devamından alınan bu kısımda ise “derd” kelimesi bazı araştırmalarda romantik bir tutumla değerlendirilmiştir. Bilinenin aksine burada “derd” kelimesi bir imge olarak kullanılmıştır. Şairin bu imgeyle kastettiği “Garip Şiiri” olmuştur. Şiirin devamında gelen şu dördlük bu düşünceleri destekler niteliktedir:

“Bir yer var, biliyorum;
Her şeyi söylemek mümkün;
Epiyce yaklaşmışım, duyuyorum;
Anlatamıyorum.” (Kanık, 1999)

Bu dördlükte bahsi geçen “her şeyi söylemek mümkün” ifadesi de yine Garip ön sözüne bir gönderme niteliğindedir. Günlük hayatta var olan her şeyin şiirde yer alabileceği düşüncesinden hareketle “her şeyi söylemenin mümkün olduğu” şiirler yazılabileceğine bir gönderme yapılmıştır. “Anlatamıyorum” ifadesi ise, Garip Şiiri'nin pek çok kesim tarafından “garip” karşılanması ve tepki görmesine karşı

söylenmiştir. Garip ön sözündeki tarif ile şiirler yazılabileceğini fakat bunu “anlatamadığını” ifade eden şair, “anlatamıyorum” ifadesi ile de şiirini derinleştirmiştir. Açıklamalardan hareketle bu şiir imge değeri yüksek olan; az kelime kullanılarak oluşturulduğu tespit edilmiştir. Şiir yüzeysel olarak romantik bir tutumla incelenebileceği gibi derin anlamına bakıldığında edebî görüşleri dile getirmesi bakımından önemlidir.

Anlamın tek dizede bitmeyerek bir sonraki dizelerde tamamlanması (anjambman) Edebiyât-ı Cedîde döneminde Tevfik Fikret’in şiirleri ile başlamıştır. Tevfik Fikret’te olduğu gibi anlamın tek dizede bitmeyip şiirin bütününe yayılmış olması Garip şiirinin de bir başka özelliğidir. Mısracılığa ve mısra-ı berceste’ye karşı olan Garipçiler, şiirlerinde bu hususta hassas davranmışlardır. Orhan Veli’nin Kumrulu Şiir, İstanbul’u Dinliyorum adlı şiirleri; Melih Cevdet’in Güvercinler şiiri anlamın tek dizede bitmeyerek bir sonraki dizede devam etmesi bakımından örnek gösterilebilir. Anlamı bir dize içinde sınırlandırma yerine, onu şiirin bütününe yaymak, Garip şiirindeki dize yapısının temel bakış açısını oluşturmuştur (Sazyek, 1996).

Garip şiirinin günlük konuşma diline yakınlığı ve bu dilin samimiyetini de içinde barındırdığı bilinmektedir. Günlük dili kullanmak istemelerinin sebebi, her cephesiyle ele almak istedikleri halka seslenebilmek, halk tarafından anlaşılacak değil, “din ve tarihle ilgileri zaten kesik olduğu için” günlük hayatı doyasıya yaşamak isteğidir (Mutlu Ay, 2009).

Şiirin yüksek zümreye hitap etmesine karşın sıradan insanlara ve sıradan olaylara şiirlerinde yer vermiş olmaları da şiir dillerinin konuşma diline yakın olmasını etkilemiştir. Elbette bu durum tek başına bir neden olarak görülmemelidir. Mizaçlarında da bu samimiyetin olduğunu belirtmek gerekmektedir. Karşılıklı konuşma şeklinde yazılmış şiirleri, dilin günlük konuşma diline yakınlığını göstermektedir. Melih Cevdet’in Muştular Olsun ve Ölümsüz adlı şiirleri karşılıklı konuşma şeklinde yazılmış şiirlerdendir. Ayrıca şiirlerinde sıkça sözde soru cümlelerine başvurmuşlardır. Sözde soru cümleleri hem anlatıma bir samimiyet havası katmış hem de şekil bakımından şiirin doğal bir biçimde meydana gelmesini sağlamıştır. Orhan Veli’nin Kapalı Çarşı, Derdim Başka adlı şiirlerinde sözde soru cümlelerinin olduğu örneklerle rastlanmaktadır. Orhan Veli’nin Misafir adlı şiiri ve Melih Cevdet’in Güvercinler adlı şiirinde olduğu gibi öykülemeye de başvurulduğu görülmektedir. Özellikle Orhan Veli’nin şiirlerinde öykülemeye sıkça yer verilmiştir.

Hareketin ilk dönemlerinde halk şiiri özellikleri gösteren şiirler de yazılmıştır. Halk şiirine sıcak bakılmasının temel nedenlerinden biri, sade ve anlaşılır olması bakımından Garip şiiri ile ortak noktasının olmasıdır. Hareketin ilerleyen

dönemlerinde ise, bu etkinin çok daha fazla olduğu ve hatta Garip şairlerinin eleştirilere maruz kaldığı bilinmektedir. Semai, tekerleme, türkü ve mani düzeninde yazılmış şiirler her üç şairde de görülmüştür. Fakat bu değişimin Garip şiiri anlayışından bir kopuş olarak değerlendirilmemesi gerektiği belirtilmelidir. Halk şiiri özellikleri taşıyan şiirler yazılmış olsa da Garip Hareketi'ne bağlı şiirlerin yazılmaya devam etmesi bu düşüncüyü desteklemektedir. Halk şiirinin etkileri Oktay Rıfat'ın şiirlerinde daha fazla görülmektedir. Oktay Rıfat, söz konusu şiirlerinde halk şiirinden yararlanmamış, onun bizzat örneklerini vermiştir (Sazyek, 1996). Halk şiiri tarzında yazılmış şiirler, şairlerin yeniliklere açık olduğunu göstermektedir.

3.2. Şiirde Farklı Sanatlarla Kurulan İlişkinin Reddedilmesi

Garip şairleri tarafından şiirde musiki ve resim ilişkisinin bir nevi hile olduğu, her sanatın kendi hususiyetleri içerisinde gerçekleşmesi gerektiği savunulmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, Garip Hareketi'nin şiir kaynaklarını anlattığı yazısında Garipçilerin edebiyatımızda daha önce hiç olmayan bir şeyi yaptıklarını ifade eder: "Bu üç şairin yaptığı iş, bilhassa edebiyatımızı şâirane modalardan kurtarmak ve bir de dilimizde ilk aruz denemelerinden itibaren Türk şiirinin hakim vasfı görünen müzikaliteyi sarsmak olmuştur, denebilir" (Askerova, 2016). Garip Hareketi ile birlikte her ne kadar şiirde kuralsızlığın benimsenmesi söz konusu olsa da bahsi geçen eleştiri ve önerilere bakıldığında kuralsızlığın içinde bir kural oluşturulduğu görülecektir. Şiirin özgür olması ve doğal ortamda gerçekleşmesi düşüncesi ile her sanatın kendine has hususiyetlerine bağlı olarak ortaya çıkarılması düşüncesi, bir noktada kesişmektedir. Çünkü her sanatı kendi hususiyetleri ile ortaya çıkarmak, başka sanatlarla arasında bir bağ kurulmasını engellemektir. Bu durumda şiirin oluşturulmasında bir sınır çizilmiş olduğunu söylemek yanlış mıdır? Orhan Veli'nin ve diğer Garip şairlerinin Ahmet Haşim'i bu konuda çok eleştirdiği bilinmektedir. Haşim'in şiirlerinde musikin ve manzara tasvirlerinin şiirin doğallığını bozan bir hile olarak görülmesi söz konusudur. Orhan Veli, Haşim'in bu duyusu ile ilgili eleştirilerini "Garip İçin" başlıklı yazısı olmak üzere pek çok yazısında ortaya koymuş; bazı şiirlerinde ise, Haşim'in dizelerini eleştirmeye devam etmiştir. Eskiler Alıyorum adlı şiiri doğrudan Haşim'i eleştirmeye yöneliktir. Haşim'in Bir Günün Sonunda Arzu adlı şiirinde geçen "göllerde bu dem bir kamış olsam" ifadesine karşı bahsi geçen şiirde "rakı şişesinde balık olsam" dizesi bu durumun en bilinen örneğidir. Benzer örnekler, Haşim'in Karanfil adlı şiirine karşı Orhan Veli'nin yazmış olduğu Karanfil adlı şiirde; Haşim'in Havuz adlı şiirine karşı Orhan Veli'nin yazdığı Canan adlı şiirde görülmektedir. Ancak Aşam Rüzgarda ve Eldorado adlı şiirlerinin Haşim'in O Belde'si ile duyuş bakımından yakınlık gösterdiğini ortaya koyan

araştırmalar da bulunmaktadır (Yener, 1960). Bu durumda etkilenmenin yalnızca benzer şeyleri yapmak olmadığını belirterek Orhan Veli'nin Haşim'i eleştirirken ondan etkilenmiş olduğunu söylemek mümkündür. Duyuş bakımından benzer şiirlerinin olması da olumlu bir etkilenme örneğidir. Şiddetle karşı çıktığı Haşim şiirlerine yaptığı yergilerde de mevcut şiir anlayışının dışına çıkması bir yenilik getirmesini sağlamıştır. Dolayısıyla karşı çıkmış olduğu zamanlar da yeniliği beraberinde getirmesine neden olduğu için Orhan Veli'nin üzerinde Haşim'in etkisi olduğunu belirtmek gerekmektedir.

4. Sonuç ve Tartışma

1937 yılında başlamış ve Cumhuriyet dönemi şiiri açısından önemli bir yere sahip olan Garip Hareketi, yıllarca sürüp giden şiir anlayışına karşı bir direniş başlatmıştır. Ortaya çıkardıkları yeni şiir anlayışı çoğu kişi tarafından olumsuz eleştirilere maruz kalmıştır. Ancak onlar başlattıkları bu yeni çizgide ısrarcı olmuşlar ve edebiyat tarihi içinde kendilerini kabul ettirmeyi başarmışlardır. Kalıplaşmış ifadelerden ve yeniliğe kapalı temalardan uzak, seçkin olmaya, günlük hayatın gerçeklerini esas alan şiirler yazmışlardır. Şiirin geleneksel formunu değiştirerek serbest şiirler yazan Garipçiler, kelime ve dize sayısı kısa şiirleri ile dikkat çekmiştir. Anlamın bir dizede bitmeyip alt dizelerde tamamlanması Garip şiirinin temel özelliklerinden biri olmuştur. Hareketin öncesinde vezin ve kafiye önemli özellikler olan şiirler vardır. Ancak hareketin başlamasıyla birlikte vezin ve kafiye şiirin özünde var olarak kabul edenlere karşı çıkmış ve vezinsiz, kafiyesiz şiirler yazılmıştır. Orhan Veli'nin ölümü ile yeniden vezin ve kafiye hususunda halk şiirini benimseyen şiirler yazıldığı tespit edilmiştir. Garip Hareketi anlayışıyla yazılmış vezinsiz ve kafiyesiz şiirler, daha sonra yazılacak olan serbest şiirlere öncülük etmiştir. Karşılıklı konuşma şeklinde ya da öyküleme ile yazılmış şiirler, günlük konuşma diline yakınlığı da beraberinde getirmiştir. Ayrıca günlük hayatta kullanılan deyimlerin şiirlerde yer alması da şiirlerin gelenekten kopuşunu gösteren özelliklerden bir tanesi olmuştur. Günlük hayattan alınan deyimlerin şiirde yer alması, seçkin edebiyatın geride bırakılma isteğini yansıtmıştır. Şiirlerde devrik cümlelere sıkça yer verilmiştir. Devrik cümleler ve kullanılan kelimelerin uyumu bir ahenk yaratmıştır. Ancak şiirde musiki ya da farklı sanatlarla ilişki kurulmasına karşı çıkmıştır. Çünkü onlara göre her sanatın kendine ait hususiyetleri vardır ve her sanat kendi malzemesini kullanmalıdır. Farklı sanatların malzemesini şiirde kullanmak bir hile olarak görülmüştür. Kelime ve cümle tekrarlarının sıkça yer alması, Garip şiirinin kendi içerisinde bir ahenk oluşturmasını beraberinde getirmiştir. Her ne kadar şiirde resim ve musikiden etkilenmeye karşı çıkmış olsa da kelime ve cümle tekrarlarının

beraberinde getirdiği ahenk, şiirlerde zaman zaman musiki havası yaratmıştır. Şiirde söz sanatlarının da gereksiz olduğunu ve bunların şiirin doğallığını bozarak gerçeklerden uzaklaştırdığını düşünen Garipçiler, söz sanatlarını şiirlerinde kullanmayı tercih etmemiştir. Ancak onların şiirlerinde kullandıkları ironik dilin de bir sanat olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu durumda söz sanatlarını hiç kullanmadıklarını söylemek yanlış olacaktır. Tüm bunlardan hareketle şiiri özgülleştirme çabalarının yine çeşitli kurallar çerçevesinde gerçekleştiği görülmektedir. Başlangıçta edebiyat dünyasında “garip” karşılanan ve özellikle Rıfat Ilgaz, Attila İlhan gibi isimler tarafından tepki gören bu hareket, modern şiirin gelişimine kendisinden sonra gelenleri etkileyerek de katkıda bulunmuştur. Edebiyat tarihlerinde modern Türk şiiri için yeni bir yol açmış ve bu yeniliklerin de başlangıcı olarak değerlendirilmiştir.

Kaynakça

- Anday, M.C. (1975). *Tekenin ölümü*. Sander Yayınları.
- Horozcu, O.R. (2017). *Bir aşka vuran güneş*. Çapan, C. (Der.). Yapı Kredi Yayınları.
- Kanık, O.V. (1941). *Garip*. Resimli Ay Matbaası.
- Kanık, O.V. (1999). *Orhan Veli bütün şiirleri*. Adam Yayıncılık.
- Kaplan, M. (1998). *Şiir tahlilleri II*. Dergah Yayınları.
- Mutlu Ay, Y. (2009). Türk şiirinde garip hareketi. *Turkish Studies*, (4), 1227-1276.
- Narlı, M. (2009). Garip poetikasının eleştirisi. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, (2), 129-147.
- Ova, A. A. (2016). *Garip şiir akımı: İlkelerin şiire yansımaları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Reyhanoğulları, G. (2018). *Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde anlam sorununa kuramsal yaklaşımlar üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sazyek, H. (1996). *Cumhuriyet dönemi Türk şiirinde garip hareketi*. İş Bankası Kültür Yayınları.
- Süreya, C. (2000). *Toplu yazılar I: Şapkam dolu çiçekle ve şiir üzerine yazılar*. Yapı Kredi Yayınları.
- Yener, C. (1960). Haşim-Orhan Veli Kanık. *Türk Dili Dergisi*, 9 (100), 177-186.